

Els valors del catalanisme, com a factor de cohesió social

Josep Maria Soler, Abat de Montserrat

Presentació de la *Biblioteca del Catalanisme*

M. H. PRESIDENT DE LA GENERALITAT DE CATALUNYA, President del Grup de comunicació RBA, MM. HH. Senyors, Autoritats, Senyores i Senyors:

La meva presència en aquest acte podria semblar poc justificada si no m'hagués deixat convèncer per tres motivacions que giren entorn de la *Biblioteca del Catalanisme* que ha començat a editar el grup RBA. En primer lloc, cal dir que un bon nombre dels autors de la col·lecció van tenir relació directa o indirecta amb Montserrat. En segon lloc, la voluntat de transversalitat que caracteritza els textos que formaran la *Biblioteca* es troba en plena sintonia amb l'esperit d'acolliment i de col·laboració amb tothom que ha marcat la tasca feta des de Montserrat des de fa molts anys. I en tercer lloc, la possibilitat que m'ofereix la invitació del president del Grup de Comunicació RBA, Sr. Ricardo Rodrigo, de compartir amb vostès –des de la meva condició de monjo i de ciutadà– algunes conviccions personals sobre el que podríem anomenar “els valors del catalanisme”. Aquesta invitació va més enllà de la meva trajectòria personal; es basa en el fet que Montserrat, amb el seu abat al capdavant, ha estat des de fa molts anys representatiu i en cert sentit aglutinador del catalanisme, d'un catalanisme obert, sobre tot des de la Renaixença i més encara des de l'abat Antoni M. Marcet, elegit ara fa cent anys.

Només cal fer una ullada als volums projectats a la *Biblioteca del*

Catalanisme per adonar-se que una bona colla dels autors seleccionats tenen un lloc dins la història del nostre monestir, començant pel bisbe Torras i Bages, que hi volgué rebre la consagració episcopal i que va escriure la famosa *Visita espiritual a la Mare de Déu de Montserrat*, i acabant per Pierre Vilar, que va treballar una setmana a la nostra Biblioteca quan preparava un llibre sobre la guerra civil espanyola, i que mantingué una excel·lent amistat amb alguns dels nostres monjos. Aquesta nòmina s'allargaria molt si pensàvem en Joan Maragall –que va escriure tantes coses bones sobre Montserrat–, en Lluís Nicolau d'Olwer –del qual guardem com un tresor l'important arxiu que va acumular fins al 1939–, en Francesc Cambó –tan amic de l'abat Marcet i del P. Bonaventura Ubach–, en Josep Benet –antic escolà i factòtum de les Festes de l'Entronització de la Mare de Déu de 1947, que durant dos anys varen representar un sotrac dins el món reclòs del primer franquisme, i que no solament tingué un enorme ressò a tot Catalunya, sinó que arribà també fins a les Illes Balears i al País Valencià–, en Jaume Vicens Vives –que intervingué en sessions d'estudi organitzades a Montserrat, en les quals va prendre part, entre altres Raimon Galí i Jaume Lorés, tots dos íntims amics de l'abat Cassià M. Just–, en Ramon Trias Fargas –que, com Jordi Pujol i tants altres, fou acollit al nostre monestir en moments en què el dret de reunió era negat pel règim del general Franco, de la mateixa manera que ho foren Josep Pallach i molts altres simpatitzants del socialisme o del comunisme–. Aquesta relació de persones tan diverses amb Montserrat, em fa pensar en la tasca que continua duent a terme el nostre monestir a través de la revista *Serra d'Or*, en la qual han participat des del primer moment persones de totes les tendències, sempre dins d'un respecte mutu i amb la voluntat de formar part del que en el seu moment es deia una “plataforma unitària”, que ajudés a una reflexió en comú i contribuís a cercar camins per sortir dels atzucacs de cada moment.

Aquest breu repàs ja dóna idea de la posició de Montserrat en la societat civil catalana i de la voluntat del monestir d'oferir un espai de trobada, un lloc d'encontre civilitzat, respectuós i democràtic, en el qual es puguin confrontar les maneres diferents, complementàries

Per *catalanisme* entenc un projecte integrador, compatible amb visions diferents del país, que tenen com a denominador comú l'amor i la defensa de la llengua, de la cultura, de la personalitat de Catalunya.

o a voltes contrastades, de veure i de viure la *polis*, és a dir l'articulació dels individus i de la societat orientada al bé comú. Aquí trobem el segon argument a favor de la meua presència entre vostès. És el que podríem anomenar transversalitat, que per a mi es caracteritza no sols pel fet de ser-hi tots o si més no d'aplegar la majoria, d'acollir persones de mentalitat diversa i de posicions polítiques prou diferents, sinó que a més abriga el desig d'establir lligams forts entre aquestes persones per compartir els valors fonamentals. Un element important de l'antropologia cristiana, que crec que s'ha integrat de ple en el catalanisme, és el que postula l'existència d'un nucli en la persona humana que li dóna la seva dignitat específica, que per això mereix el màxim respecte, que és comú a tothom i a partir del qual es poden teixir relacions fermes entre les persones, més enllà de les diferències de pensament, de condició social, de tarannà, d'edat, de cultura o de procedència. En el moment actual, em sembla de la màxima urgència que a tots els nivells de la nostra societat hi hagi persones que, amb paciència i amb constància, es decideixin a re-teixir aquesta malla que s'ha esquinçat per massa llocs. La situació, en alguns aspectes, és extremadament difícil, a causa dels efectes de la crisi econòmica, de la crisi de diverses institucions que són fonamentals per a la democràcia i de la crisi de valors que hi ha en el fons de totes les altres crisis actuals. Tot això, unit al descobriment de tants casos de corrupció produeix una fatiga i un desencís en molta gent, i porta a una indiferència creixent respecte a la cosa pública, a la no participació, o a l'espera d'algú que prometi l'arribada del paradís ideal.

Amb aquesta reflexió estic entrant en el tercer dels arguments que justifiquen la meua presència aquesta nit. Els organitzadors

m'han demanat que comparteixi, en veu alta, algunes reflexions personals sobre els valors del catalanisme. La primera cosa que voldria dir, en aquest sentit, és que per *catalanisme* entenc un projecte integrador, compatible amb visions diferents del país, que tenen com a denominador comú l'amor i la defensa de la llengua, de la cultura, de la personalitat de Catalunya, dels seus costums, de les seves tradicions, etc. Als qui creuen que el catalanisme inocula en la societat un element de divisió, jo els diria que de fet s'esdevé tot el contrari. Precisament si el seu fonament i el seu objectiu és l'amor, el respecte, la defensa i la promoció de tot allò que configura la nostra realitat personal i col·lectiva, això porta a sumar esforços, a reunir voluntats, a incorporar diferents punts de vista, i troba en la integració social la seva resposta pràctica més explícita. Una integració que implica una gran permeabilitat a l'hora d'assimilar la realitat catalana per part dels qui vénen de fora i també d'assumir el millor que ells aporten per part dels qui ja es troben aquí, i que significa també el funcionament més àgil possible de l'anomenat "ascensor social".

Un segon element fonamental del catalanisme és l'acceptació de les regles del joc democràtic, tal com es coneix en les societats occidentals modernes. Això vol dir el rebuig net i absolut de qualsevol mena de violència i de joc brut que condueixi a denigrar les persones i les institucions. D'altra banda, demana un esforç de regeneració democràtica que permeti la màxima participació dels ciutadans en la "cosa pública", amb un sistema representatiu transparent i al menys burocratitzat possible. Aquesta "cultura democràtica" ha d'anar impregnant no sols el món de la política, sinó tots els estrats de la societat, de manera que es pugui viure i aplicar des de les reunions dels veïns de l'escala fins al Parlament.

L'amor al país, que he apuntat com a característica del catalanisme, suposa vetllar per les persones concretes i per les riqueses naturals del país. Quan dic "vetllar per les persones" estic pensant en dos extrems, que podrien incloure tot l'arc social: des de l'atenció a les persones grans o discapacitades o més fràgils per la raó que sigui, amb la implantació de les polítiques socials que això comporta, fins a l'interès

En referència a l'interès pels més desfavorits, una virtut social que promou el catalanisme és la solidaritat.

a oferir oportunitats als qui despunten pel seu talent, per la seva capacitat de creativitat, d'innovació o de voluntat emprenedora.

En referència a l'interès pels més desfavorits, una virtut social que promou el catalanisme és la solidaritat. Penso aquí en totes aquelles estructures, fruit de la generositat i de l'altruisme, per tal de donar suport als més febles i de corregir els desequilibris estructurals que comporta tota societat humana, i que van de la “solidaritat familiar” fins a les fundacions i ong's que treballen a favor del mal anomenat “quart món” (si em permeten un parèntesi explicatiu, dic “mal anomenat” perquè amb això de classificar el món en primer, segon, tercer i quart, ens podem acabar creient que no tenen res a veure l'un amb l'altre, quan en realitat les causes de la seva existència estan estretament connectades).

Un altre valor que no podem oblidar és l'amor a la llengua i la cultura. En aquest sentit és important el conreu de la llengua en tots els seus registres, des dels més col·loquials fins als més especialitzats, i al mateix temps el treball per elaborar una cultura sòlida i consistent, capaç de confrontar-se amb els canvis que comporta el pas del temps, i de trobar un lloc digne i respectable en el món. En aquest sentit, el catalanisme ha proposat sempre un equilibri dinàmic i enriquidor entre la defensa de la pròpia identitat i l'obertura a altres realitats socials i al món. En la dialèctica actual entre identitat local i globalització, el catalanisme és una proposta seriosa amb un recorregut consistent des de fa més d'un segle.

Hi ha alguns valors del catalanisme que podríem resumir dins l'àmbit de les virtuts personals, com ara la tenacitat, la constància, el sentit de responsabilitat, l'esforç personal i la recerca de l'excel·lència, etc. Algú podria objectar que això no és exclusiu del catalanisme, i és cert. Però no ho és pas menys el fet que la proposta catalanista ha incidit d'una manera especial a promoure aquestes virtuts personals, a

difondre-les i a crear les condicions socials necessàries perquè es puguin desenvolupar.

Evidentment, també hi ha defectes; diria que no tant en el catalanisme com en els catalans, per dir-ho així. En vull remarcar alguns perquè encara són un perill. Els historiadors diuen que al llarg dels temps els catalans hem tingut un amor extraordinari a la llibertat, però hem d'anar amb compte perquè quan aquest esperit de llibertat no és moderat per la consciència ètica, pot degenerar en discòrdia, en enfrontaments que no saben veure la part positiva de l'altre, en un hipercriticisme estèril que remarca més el que separa que no pas el que uneix; això s'ha donat en les èpoques més dolentes de la nostra història i hem d'evitar-ho en el moment actual tant delicat. És característic i fins emblemàtic parlar del seny dels catalans; però, de vegades, fàcilment es passa a la rauxa, com observa Vicenç Vives (a *Notícia de Catalunya*, un dels títols de la *Biblioteca*), i deixar-nos portar per actituds eixelebrades, sense una reflexió seriosa prèvia. Els catalans som fàcils per a la ironia, que de vegades és positiva perquè facilita la relativització de les coses i porta a un sa realisme; però pot ser autodestructiva si erosiona aspectes fonamentals de la vida personal o col·lectiva o bé si degenera en burla. Els catalans tenim fama de ser molt treballadors, i certament és una virtut nostra; però tenim el perill de veure el treball només en funció de l'individu, oblidant que el propi treball ha de ser sempre solidari i estar al servei de la societat, particularment dels més febles. Catalunya ha tingut una tradició familiar sòlida, que ha donat consistència al nostre poble i li ha permès (i li permet ara amb la crisi) de superar situacions difícils; cal vetllar, però, perquè l'estructura familiar, que ha d'afrontar nous reptes davant els nous models que li ofereix la societat, no es desvirtui i pugui continuar essent un element de sosteniment dels seus membres i de dinamisme i cohesió social.

Aquest de la cohesió social és un valor fonamental, al qual ja m'he referit abans en parlar de la transversalitat. La convivència pacífica i constructiva és un element clau, així com la integració dels nou-vinguts, amb igualtat de drets i d'obligacions, tal com ja he dit més amunt.

Els catalans hem tingut un amor extraordinari a la llibertat, però quan aquest esperit de llibertat no és moderat per la consciència ètica, pot degenerar en enfrontaments .

La relació entre iniciativa privada i sector públic és un camp que ha tingut poques possibilitats de desenvolupar-se en el catalanisme, per raons històriques, i que només en els darrers trenta anys ha pogut iniciar-se d'una manera més plena. Potser per aquest motiu es ressent dels problemes i dels vicis de la manca d'experiència i de perspectiva històrica. És evident que les institucions públiques de Catalunya han de defensar i promoure els valors del catalanisme, però també és clar que la iniciativa privada ha de jugar el paper que li correspon, com a expressió de la vinculació personal i col·lectiva amb els ideals de país que es defensen.

Fer un front comú “en contra de” sempre és més fàcil que fer-lo “a favor” d'una proposta constructiva. Establir aliances per lluitar contra una injustícia o per superar una situació hostil no costa tant com teixir relacions amb un objectiu comú a assolir. La proposta del catalanisme entenc que no és una proposta “en contra de”, si no “a favor de”. Li pot resultar més difícil reunir el consens necessari, bàsic i imprescindible per incidir en la societat, pot ser més complicat integrar-hi visions i sensibilitats diferents, però té l'avantatge d'oferir un projecte engrescador, de llarg recorregut, que implica aportar i desenvolupar el millor de les persones i de la societat i que busca una articulació prou equilibrada entre l'arrelament a la pròpia terra, a la pròpia llengua, a la pròpia societat i l'obertura al món, a la humanitat entera.

En la línia que he anat exposant, estic convençut que en el moment present, en el qual es respira tanta incertesa davant el futur, i hi ha tanta recerca de raons per a l'esperança, és molt important teixir capilaritats entre les diverses formes que pren el catalanisme. Per això cal recuperar i potenciar la confiança mútua i establir un

diàleg sincer que posi l'interès del País –que vol dir l'interès del bé comú- per damunt dels interessos particulars i per damunt de les opcions tactistes de mirada curta. És hora de sumar esforços, més del que s'ha fet fins ara, conscients que per arribar a acords de fons calen renúncies. Teixir aquestes capil·laritats que demanen confiança i diàleg ha de ser obra de tots, dels partits polítics, dels responsables de les institucions i de l'administració pública, dels agents socials i econòmics, dels mitjans de comunicació, de la societat civil a tots els seus nivells. Ens hi juguem el futur i no sé si ens queda massa temps per a posar-nos-hi activament, si no volem que ja sigui massa tard.

No hi fa res que hi hagi opinions oposades. El que cal és una flexió en comú, feta generosament per servei als ciutadans del país i amb voluntat d'arribar a consensos amplis per cercar camins de sortida de la situació actual tant a nivell econòmic com social.

Els valors del catalanisme, ens ensenyen que és hora de treballar, per part de tots, en un projecte integrador, que pot ser compatible amb visions diverses i amb propostes de prioritats diferents pel que fa a resoldre els problemes. Però hi pot haver –i hi ha- una base prou àmplia compartida pel que fa a moltes qüestions importants. La visió que puc tenir des de Montserrat, em diu que hi ha bona voluntat i desig de diàleg en els que han de fer el treball de teixir capil·laritats, però que, per diverses raons, costa molt de traduir-ho al dia a dia.

Sóc un monjo i no tinc la preparació per a proposar solucions concretes. Ni em toca com a eclesiàstic, perquè això correspon a l'àmbit de la societat, que és aconfessional o laica (no laïcista), en una tasca conjunta de creients i no creients. Sí que m'he atrevit, a causa de la invitació rebuda, a presentar, sense voler ser exhaustiu, uns valors que ha tingut el catalanisme. Prenent, però, el símil de la *Biblioteca del Catalanisme*, crec que no podem quedar-nos com els volums de la col·lecció, cadascun amb el seu ric contingut, però l'un al costat de l'altre, sense interrelacionar-se. Cal que hi continuï havent transversalitat, intercanvi d'idees; cal que les diverses sensibilitats del catalanisme actual dialoguin les unes amb altres i arribin a concrecions. La

Cal recuperar la confiança mútua i establir un diàleg sincer que posi l'interès del País per damunt dels interessos particulars i de les opcions tacticistes de mirada curta.

gran majoria de la societat ho espera. Si continuem aprenent, doncs, del llegat que ens han transmès els autors que han parlat del catalanisme i han reflexionat sobre els seus valors, podrem treure'n uns ensenyaments molt vàlids per al present i per al futur de Catalunya.

Moltes gràcies!

Barcelona, 7 maig 2013